

Ik kom uit een familie van rondreizende toneelspelers, van vader op zoon. Mijn

grootvader, geboren in Athene, zocht samen met vele landgenoten zijn geluk in Zuid-Italië.

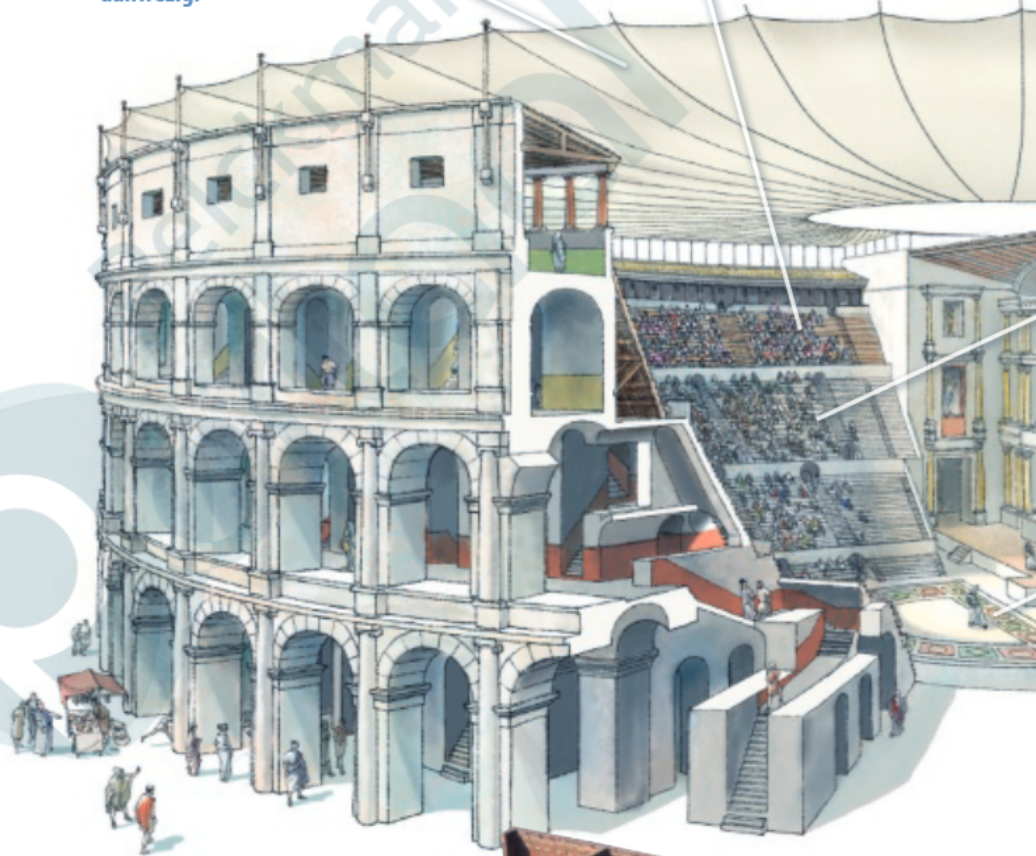
1 Op een Griekse vaas uit Zuid-Italië duwen twee dienaren een oude acteur via een trap het podium van een houten theater op.

beeld van keizer Augustus in rale nis van een scènemuur.

Voor het spannen van het *velum* of zeil zijn ter plaatse matrozen aanwezig.

Helemaal bovenaan moeten de vrouwen plaatsnemen.

3 Het theater van Marcellus in Rome. Een adellijke familie bewoont sinds ca. 1600 de bovenste verdieping.

4 Het theater van Orange.

©2019 Peickmans Portaal maakt deel uit van Peickmans uitgevers nv Brasschaatsteenweg 308 - 2920 Kalmthout - België - peickmansuitgevers.be Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering.

Op het einde van de 1ste eeuw v. Chr. telt Rome
ie stenen theaters:

- het theater van Pompeius (28 000 toeschouwers)
- het theater van Balbus (12 000 toeschouwers)
- het theater van Marcellus (14 000 toeschouwers)

De toegang is gratis, maar je moet plaats nemen volgens je sociale klasse: de rijken beneden, de armen bovenaan.

Beeld van de keizer.

De acteurs staan vooraan op de scène en op de orchestra.

Deze schouwburg heeft dezelfde vorm!

1 Griekse inspiratie

De Romeinen leren het toneel kennen door hun contacten met de Grieken in Zuid-Italië. In het begin worden uit hout opgetrokken theaters van de ene naar de andere stad verhuisd [1], maar vanaf de 1ste eeuw v. Chr. verschijnen in het Romeinse stadsbeeld theaters in steen [5].

2 Een Romeins theater

Het toneel zelf speelt zich af op de *scaena* of *scène* en op de *orchestra*, dit is de halfronde ruimte vóór de scène. Achter de scène verrijst een monumentale muur, versierd met zuilen, nissen en beelden [2]. Deze muur sluit opzij aan bij de ruimte voor de toeschouwers, zodat een Romeins theater een gesloten gebouw vormt. Om de toeschouwers tegen hitte en regen te beschermen spant men over het theater een *velum* of zeil.

3 Theaters in Rome en in het Romeinse rijk

Het eerste en grootste theater te Rome is het theater van Pompeius, dat plaats biedt aan 28 000 toeschouwers. Onder keizer Augustus worden nog twee theaters gebouwd, dat van Balbus en dat van Marcellus. Van dat laatste zijn nu nog overblijfselen te zien [3,5].

In navolging van Rome schieten ook in alle andere grote steden van het rijk theaters als paddenstoelen uit de grond. De ruïnes hiervan kun je soms nu nog bezoeken. Zeer goed bewaard zijn bijvoorbeeld het theater van Orange in Frankrijk [4] en dat van Aspendos in Turkije.

- orchestra
- scaena
- velum

6 Bourschouwburg in Antwerpen.

Zoals bij mijn Griekse grootvader worden de rollen door een beperkt aantal acteurs veld.

©2019 Peickmans Portaal maakt deel uit van Peickmans uitgevers nv Brasschaatsesteenweg 308 - 2920 Kalmthout - België - peickmansuitgevers.be
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering.

Idje van nisch Zijn elijke en i extra itoond.

2 Mozaïek met acteurs die een voorstelling voorbereiden.

3 Olielampje met een komisch masker.

P. En weet je hoe ver het gaat?
Hij huilt om 't water dat vergaat, als hij zich baadt.
A. Denk jij, als wij die ouwe vroegen om 'n talent,
als losprijs voor de vrijheid, dat hij 't geven zou?
P. Hij leent je nog geen beetje honger, als je 't vraagt.
Onlangs heeft een barbier zijn nagels afgeknipt;
Hij raapte alle knipsels op en nam ze mee!
A. Snotverdikkie, wat een krenterige vrek!
P. Wat denk je, hoe krenterig en erbarmelijk hij wel leeft!
Laatst ging er een raaf vandoor met 'n stukje vlees van hem;
de man liep grienend naar de rechtbank toe;
en daar verlangde hij jankend dat de raaf terstond
als plunderaar gedaagd zou worden voor 't gerecht.

Plautus, *Aulularia*, 298-319, vertaling J. Hemelrijk Sr.
Acteurs: de slaaf Pythodicus en de kok Anthrax

4 Een modern pantomimeacteur.

Tragisch masker.

Een zoon (rechts) komt dronken thuis; zijn vader (links) wil hem een lesje leren. In het midden staat een fluitspeler.

7 Deze beeldjes stellen een groepje mimespelers voor. Ze hebben een mes, een lamp en een geldbeurs in hun hand.

4 Maskers en kleding

Iedere acteur moet verschillende rollen spelen. Ook vrouwenrollen worden door mannen gespeeld. De acteurs zetten fel beschilderde maskers op met een grote opening voor de mond om het geluid te versterken. Er zijn maskers voor oude mannen, meesters, slaven, soldaten enz. Bovendien dragen ze gemakkelijk herkenbare kleding. Masker [3,5] én kleding maken duidelijk welke rol ze spelen. Een slaaf draagt meestal een *tunica*, een eenvoudig kleed dat tot de knieën reikt. Een jongeman herken je aan zijn bontgekleurde kleding, een prostituee aan haar gele kleed enz.

5 Tragedie en komedie

In Griekenland bestonden al twee soorten toneel. De eerste noemt men *tragedie* of treurspel [5], een stuk met een ernstige inhoud dat vaak slecht afloopt: een jong meisje dat levend begraven wordt, een moeder die haar kinderen vermoordt ... De Romeinen voelen het meest voor de tweede soort van toneel: de *komedie* of het blijspel [6]. Tijdens die komedie wordt flink wat afgelachen: persoonsverwisselingen, misverstanden, een pak rammel of vloeken zijn nooit ver weg. Daarbij brengen het uiterlijk [1] (de bultenaar, de dikkop, de tandeloze meid ...) en het karakter (de vrek, de bluffer, de gestampte boer ...) van de personages de toeschouwers aan het lachen.

6 Pantomime en mime

Ook de *pantomime* is populair. Daarbij spreekt de acteur niet, maar danst op de scène, begeleid door muziek. Op zijn eentje 'vertelt' hij een heel verhaal en speelt alle rollen: hij moet dan ook voortdurend van masker en kostuum wisselen [4].

Ten slotte is ook de *mime* erg geliefd. Hierin worden sappige en pikante situaties uit het dagelijkse leven nagespeeld: een verliefdheid, een bevalling, overspel, een diefstal [7]. De acteurs dragen hier geen maskers en vrouwenrollen worden wel door actrices gespeeld.

- komedie
- mime
- pantomime
- tragedie
- tunica